

11.8.2008

Dnro 3784/4/06

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha Haapamäki

MENETTELY POLIISIRIKOSASIASSA JA ETSINTÄKUULUTUKSEN SISÄLTÖ

1

KANTELU

Kantelija arvosteli 10.11.2006 lähettämässään sähköpostiviestissä poliisi- ja syyttäviviranomaisten menettelyä. Hän kertoi olleensa 23.11.2005 junalla matkalla Pietariin, kun hänet otettiin etsintäkuulutuksen perusteella kiinni ja vietiin kuulusteltavaksi Lappeenrantaan. Hänen matkansa siis keskeytyi.

Kantelija arvosteli ensinnäkin sitä, että hänen tekemänsä rikosilmoitus kuulustelijan menettelystä johti syyttämättäjäätämispäätökseen. Kantelijan mukaan kyseinen Lappeenrannan kihlakunnan poliisilaitoksen poliisimies uhkaili ja käyttäytyi muutoinkin epäasiallisesti eikä myöskään kertonut kantelijalle tämän oikeuksista. Kantelijan mukaan hänelle ei myöskään kerrottu kiinniottamisen syytä.

Toiseksi kantelija arvosteli sitä, ettei hän saanut mitään vastaustoitukseen ja korvausvaatimukseensa, jonka hän teki niitä Riihimäen kihlakunnan poliisilaitoksen poliisimiehiä vastaan, joiden kantelija katsoi olevan vastuussa laittomasta pidätyksestä 23.11.2005. Kantelija vaati poliisin hänelle aiheuttamien vahinkojen korvaamista.

Kantelija lähetti vielä 22.12.2006 tänne lisäkirjoituksen.

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumatietoja

3.1.1

Esitutkinat, joissa kantelija oli epäiltynä

Riihimäen Alkosta anastettiin 14.6.2005 kolme pulloa konjakkia. Tekijä vei pullot kassan ohi muovikassissa. Lisäksi kolmen miehen epäiltiin anastaneen 16.9.2005 samasta Alkosta neljä pulloa viskiä, jotka vietiin kassan ohi repussa.

Molempia juttuja tutkittiin Riihimäen kihlakunnan poliisilaitoksella näpistyksenä; kummassakin tapauksessa anastettujen pullojen arvo oli alle 200 euroa. Juttujen tutkijana oli ylikonstaapeli A ja tutkinanjohtajana rikosylikonstaapeli.

Näpistysten selvittämiseksi Alkon valvontakamerakuvat pantiin poliisin rikostorjuntaforumille. Eräs Joensuun kihlakunnan poliisilaitoksen rikosylikonstaapeli ottikin yhteyttä ja kertoi selvityksen mukaan, että yksi epäillyistä muistutti kasvopiirteiltään kantelijaa, jonka kanssa rikosylikonstaapeli oli asioinut. Poliisin tietojärjestelmässä kantelijalla oli osoite Joensuussa ja sikäläistä poliisilaitosta pyydettiin kuulustelemaan kantelija. Vastaukseksi kuitenkin saatiin, että kantelija oli muuttanut eikä hänellä ollut osoitetta.

Rikosylikonstaapeli toteaa selvityksessään, että kantelijaa oli syytä epäillä näpistyksistä. Kun kantelijalla ei ollut vakituista osoitetta, niin hänet etsintäkuulutettiin. Lokakuussa 2005 laaditun etsintäkuulutuksen mukaan kantelija oli tavattaessa kuulusteltava epäiltynä näpistykseen ja annettava tiedoksi rangaistusvaatimusilmoitus.

Rajavartijat ottivat kantelijan etsintäkuulutuksen perusteella kiinni Vainikkalassa 23.11.2005, kun hän oli matkalla junalla Pietariin. Poliisille asiasta tuli ilmoitus klo 18.20. Poliisipartio kävi hakemassa kantelijan ja vei hänet kuulusteltavaksi Lappeenrantaan. Vanhemman rikoskonstaapelin toimittama kuulustelu alkoi klo 19.48 ja päättyi klo 20.18. Kantelija kiisti syyllisyytensä. Kuulustelun jälkeen hän pääsi lähtemään poliisilaitokselta.

Syyttäjä teki heinäkuussa 2006 kantelijan osalta syyttämättäjättämispäätöksen epäillystä näpistyksestä (16.9.2005), koska asiassa ei ollut näyttöä syytteen nostamiseksi. Kaksi muuta epäiltyä olivat tuon päätöksen mukaan tunnustaneet anastuksen ja kertoneet toimineensa kahdestaan. Heille oli annettu tiedoksi rangaistusvaatimusilmoitukset. Toisen, 14.6.2005 tehdyn näpistykseen esitutkinta on selvityksen mukaan keskeytetty.

3.1.2

Kantelijan tekemät rikosilmoitukset

Ensimmäinen ilmoitus

Kantelija lähetti 29.11.2005 Lappeenrannan kihlakunnan poliisilaitoksen palautesivulle sähköpostiviestin, jonka otsikko oli "Rikosilmoitus ja vahingonkorvausvaatimus (vanhemman rikoskonstaapelin nimi) vastaan". Viestissä kantelija katsoi, että hänet pidätettiin laittomasti, eivätkä "pidättäneet poliisit suostuneet kertomaan syytä, vaikka sitä kysyin". Edelleen viestin mukaan (vanhemman rikoskonstaapelin nimi) sai kuulustelutilanteessa "silmittömän raivokohtauksen". Viestissä kuvattiin yksityiskohtaisesti alatyylisiä nimittelyä ja uhkailuasekä todettiin että "tulen vaatimaan (vanhemman rikoskonstaapelin nimi) rangaistusta virkavirheestä, laittomasta pidätyksestä ja laittomasta uhkauksesta".

Asiasta kirjattiin rikosilmoitus - - -. Sen mukaan kantelija pyysi tutkimaan, "onko häntä kuulustellut poliisimies tai hänet kiinniottaneet poliisimiehet syyllistyneet virkavelvollisuuden rikkomiseen. Ilmoituksen liitteenä kantelijan sähköpostitse lähettämä viesti."

Koska asiassa väitettiin poliisimiesten syyllistyneen rikokseen, asian tutkinnanjohtajana toimi esitutkintalain 14 § :n 2 momentin mukaan yleinen syyttäjä. Rikosilmoitus lähetettiinkin 7.12.2005 Kouvolan kihlakunnan syyttäjäsastolle tutkinnanjohtajan määräämistä varten.

Asian tutkinnanjohtajaksi tuli Kouvolan kihlakunnansyyttäjä. Hän päätti 17.1.2006, ettei asiassa toimittaisi esitutkintaa, koska asiassa ei ollut syytä epäillä poliisin syyllistyneen rikokseen. Perusteluna todettiin, että "alustavien selvitysten perusteella poliisi on ottanut (kantelijan nimi) kiinni, koska (kantelijan nimi) on ollut tuolloin voimassa kuulutus, jonka mukaan hänet on tullut ottaa tarvittaessa kiinni ja kuulustella tiettyjen asioiden vuoksi".

Toinen ilmoitus

Kantelija lähetti 15.12.2005 Riihimäen kihlakunnan poliisilaitoksen palautesivulle sähköpostiviestin, joka alkoi: "Rikosilmoitus ja korvausvaatimukset (rikosylikonstaapelin nimi), (ylikonstaapeli A:n nimi) ja valtiota vastaan." Kantelija piti pidätystään laittomana ja perusteli näkemystään varsin yksityiskohdaisesti. Viestissä todettiin lopuksi, että "tulen vaatimaan (rikosylikonstaapelin nimi) ja (ylikonstaapeli A:n nimi) rangaistusta virkavirheestä, laittomasta pidätyksestä ja laittomasta etsintäkuulutuksesta", minkä lisäksi kantelija totesi erittelevänsä korvausvaatimuksensa oikeudessa.

Asia tuli rikoskomisarion hoidettavaksi. Hän otti 23.12.2006 alustavasti yhteyttä Lahden kihlakunnan poliisilaitokselle, jonka tutkittavaksi Riihimäen kihlakunnan poliisilaitoksen poliisimiesten tekemiksi väitetyt rikokset kuuluivat vuoden 2005 loppuun asti. Asiassa ei kuitenkaan kirjattu ilmoitusta. Selvityksen mukaan asian käsittely ei siis ole edennyt.

3.2

Kannanotot

Totean aluksi, ettei oikeusasiamiehellä ole toimivaltaa määrätä vahingonkorvauksista. Ensikädessä kantelija voi kääntyä asianomaisten poliisilaitosten puoleen. Jos osapuolet ovat erimielisiä siitä, onko korvattavaa vahinkoa syntynyt tai muutoin eivät pääse yksimielisyyteen korvauksista, asian ratkaisee viime kädessä tuomioistuimien. Minä en näin ollen voi ottaa kantaa siihen, onko kantelija oikeutettu korvauksiin tässä asiassa. Korostan myös, että arvion seuraavassa kantelun perusteella vain poliisi- ja syyttäväviranomaisten menettelyä.

3.2.1

Kihlakunnansyyttäjän menettely

Kihlakunnansyyttäjän tehtävä tutkinnanjohtajana on ollut arvioida, oliko asiassa toimitettava esitutkinta.

Esitutkintalain 2 §:n mukaan esitutkinta on toimitettava, jos on syytä epäillä, että rikos on tehty. Tätä arviota varten on muun muassa huolellisesti tutustuttava siihen, mitä tekoja ilmoittaja pitää rikoksena.

Syytä epäillä -kynnystä on lain esitöissä (hallituksen esitys 14/1985 s. 16) kuvattu siten, että rikosta on syytä epäillä, kun asioita huolellisesti harkitseva ihminen havaintojensa perusteella päätyy tällaiseen tulokseen. Pelkkä poliisille tehty rikosilmoitus tai tutkintapyyntö ei siten automaattisesti johda esitutkintaan. Lain käyttämä sanamuoto jättää esitutkinnan toimittamisesta päättävälle viranomaiselle jossain määrin harkintavaltaa. Korostan myös sitä, että jos tapahtumasta saatavissa olevien tietojen perusteella ei ole syytä epäillä rikosta, ei esitutkintaa saa toimittaa.

Selvityksen mukaan kihlakunnansyyttäjä on arvioinut päätöksessään sen Lappeenrannan kihlakunnan poliisipartion menettelyä, joka haki kantelijan Vainikkalasta. Katson kihlakunnansyyttäjän toimineen hänelle lain mukaan kuuluneen harkintavallan puitteissa, kun hän on katsonut, ettei ollut syytä epäillä rikosta siinä, että poliisipartio vei kantelijan etsintäkuulutuksen perusteella kuulusteltavaksi. Käsittelen kuitenkin tätä poliisipartion menettelyä (muusta kuin rikosoikeudellisesta näkökulmasta) vielä jäljempänä kohdassa 3.2.2.1.

Sen sijaan kihlakunnansyyttäjä ei ole käsitellyt kantelijan väitettä siitä, että hänet kiinniottaneet poliisimiehet eivät olisi ilmoittaneet kiinnioton syytä. Käsitykseni mukaan kihlakunnansyyttäjän olisi tullut

ottaa tähän väitteeseen erikseen perustellen kantaa. Kun kihlakunnansyyttäjä ei ole tätä tehnyt, arvioin poliisipartion menettelyä tältä osin jäljempänä kohdassa 3.2.2.2.

Minulla ei ole huomauttamista siinä, että kihlakunnansyyttäjä ei ole ottanut harkittavakseen itse etsintäkuulutusmenettelyä. Ilmoituksessa ei ole erikseen kyseenalaistettu etsintäkuulutusta (vaikkakin siihen perustunutta vapaudenmenetystä on pidetty laittomana). Kantelija näyttää itsekin pitäneen etsintäkuulutusta eri asiana ja hän on tehnyt siitä eri ilmoituksen Riihimäelle.

Vakavin puute päätöksessä on se, että kihlakunnansyyttäjä ei ole lainkaan käsitellyt kantelijan vanhempaa rikoskonstaapelia kohtaan esittämiä väitteitä laittomasta uhkauksesta ja muusta epäasiallisesta käytöksestä. Kantelija on yksilöinyt nämä väitteensä selkeästi ja ilmoittanut erikseen vaativan vanhemmalle rikoskonstaapelille tämän vuoksi rangaistusta erinäisistä rikoksista. Hänen viestistään käy myös yksiselitteisesti ilmi, että se on rikosilmoitus nimenomaan vanhempaa rikoskonstaapelia vastaan. Kantelijan sähköpostiviesti on selvityksen mukaan ollut kihlakunnansyyttäjän käytössä.

Oikeus saada perusteltu päätös pohjautuu viime kädessä perustuslain 21 §:ään ja se on yksioikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeista. Esitutkintapäätösten perustelujen osalta on keskeistä asianosaisten tarve tietää, miksi esitutkintaa ei asiassa toimiteta tai miksi se lopetetaan. Päätöksen perustelut myös lisäävät luottamusta viranomaisen toimintaan. Jos päätös on perusteltu ylimalkaisesti, syntyy helposti epäily siitä, että myös asiaan perehtyminen on ollut puutteellista. Lisäksi perustelut mahdollistavat ratkaisujen ulkoisen kontrolloitavuuden. Niillä on merkitystä ratkaisijan oman itsekontrollinkin kannalta, sillä perusteluja kirjoittaessaan ratkaisija joutuu pohtimaan päätöksensä oikeudellista kestävyttä.

Kiinnitän edellä kihlakunnansyyttäjän päätöksen puutteista esittämäni johdosta hänen vakavaa huomiotaan siihen, että esitutkinnan toimittamatta jättämistä koskevat päätökset tulee perustella riittävästi ja niissä tulee ottaa perustellen kantaa niihin ilmoittajan yksilöimiin tapahtumiin, joita tämä pitää rikoksina.

Kun kihlakunnansyyttäjä ei ole ottanut vanhemman rikoskonstaapelin menettelyyn kantaa, arvioin sitä jäljempänä kohdassa 3.2.2.3.

3.2.2

Poliisin menettely

3.2.2.1

Etsintäkuulutus ja kantelijan vieminen kuulusteluun

Yleistä

Etsintäkuulutuksista ei ole laissa yleisiä säännöksiä, vaan vain yksittäisiä erityissäännöksiä. Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että etsintäkuulutuksessa mainitun toimenpiteen pyytäjällä on vastuussa siitä, että lailliset edellytykset toimenpiteelle ovat olemassa. Etsintäkuulutuksen mukaan toimiva poliisimies puolestaan vastaa siitä, että toimenpide kohdistuu oikeaan henkilöön ja että toimenpiteissä noudatetaan laillisia menettelytapoja (Helminen- Kuusimäki- Salminen: Poliisioikeus s. 83).

Tässä tapauksessa on sovellettu poliisilain 12 §:ää. Sen 2 momentin mukaan muu kuin vangittava tai säilöön otettava etsintäkuulutettu on velvollinen poliisimiehen kehotuksesta saapumaan poliisiase- malle tai muuhun paikkaan, jossa etsintäkuulutuksen mukaiset toimenpiteet voidaan suorittaa. Jollei hän noudata kehotusta tai jos on ilmeistä, että hän pyrkii välttämään etsintäkuulutuksessa sanotun

toimenpiteen, poliisimiehellä on oikeus ottaa hänet kiinni kuulutuksessa sanotun toimenpiteen suorittamiseksi. Lainkohdan 3 momentin mukaan etsintäkuulutettu on, jollei etsintäkuulutuksen edellyttämien toimenpiteiden kestoajasta laissa toisin säädetä, velvollinen olemaan toimenpiteiden suorittamiseksi saapuvilla enintään kuusi tuntia kiinniottamisesta.

Ensin on arvioitava, oliko kantelijan etsintäkuulutukselle (ja kuulustelupyynnölle) olemassa lailliset perusteet.

Riihimäen kihlakunnan poliisilaitoksen menettely

Poliisi on epäillyt kantelijaa kahdesta näpistyksestä. Käytettävissä olevan selvityksen mukaan epäily oli perustunut erään poliisimiehen valvontakamerakuvista tekemiin havaintoihin. Rikosylikonstaapelin selvityksen mukaan "tunnistaja" oli kertonut, että yksi epäillyistä muistutti kasvopiirteiltään kantelijaa, jonka kanssa hän oli asioinut. Ei ole enempää selvitystä, mitä kyseinen poliisimies tarkkaan ottaen oli tuolloin kertonut. Rikosilmoitukseen on kirjattu, että kantelija oli tunnistettu tekijäksi. "Tunnistaja" on todistajana kuulusteltuna toukokuussa 2006 todennut, että "mieshenkilö muistuttaa joensuulaista (kantelijan nimi) -nimistä miestä. Kuvissa olevalla miehellä on samoja kasvopiirteitä kuin (kantelijan nimi)."

Tänne toimitetut valvontakameran kuvat eivät ole erityisen selkeitä. Se, mitä "tunnistaja" on todistajana kuultaessa kertonut, ei ole ollut mikään varma tunnistus.

Esitutkintalaissa säädetty näyttökynnys esitutkinnan aloittamiselle koskee vain sitä, onko syytä epäillä, että rikos on tehty. Sen sijaan laissa ei ole nimenomaista säännöstä siitä, minkä asteista epäilyä vaaditaan esitutkinnan kohdistamiseksi tiettyyn henkilöön eli millä edellytyksillä hänet voidaan asettaa syylliseksi epäillyn asemaan esitutkinnassa (ks. kuitenkin esitutkintalain 9 § 2) ja siis esimerkiksi kuulustella häntä epäiltynä.

Esitutkintalain esitöiden mukaan on oltava erityisen varovainen siinä, että ketään ei nimetä todistajaksi, jos on syytä – vaikka vähäistäkin – epäillä häntä syylliseksi (HE 14/1985 s. 19, ks. myös esitutkintalaki 26 §). Kynnys epäillyn asemaan asettamiselle ei voikaan olla korkealla. Käsitkseni mukaan esitutkintalaista ja sen perusteluista ilmenee, että henkilöä ei tule kuulustella rikoksesta epäiltynä, jollei rikosepäilyä voida perustellusti kohdistaa nimenomaan häneen (ks. esitutkintalaki 8 § 2 sekä HE 14/1985 s. 19). Se, milloin epäily on riittävän vahva henkilön kuulustelemiseksi syylliseksi epäiltynä, on ratkaistava kussakin tapauksessa tiedossa olevien seikkojen perusteella.

Vaikka rikosepäily ei tässä tapauksessa ole ollut vahva, katson, etteivät asian tutkinnasta vastanneet poliisimiehet ole ylittäneet harkintavaltaansa katsoessaan, että kantelija voidaan kuulustella epäiltynä kyseisistä näpistyksistä.

Kun Joensuun kihlakunnan poliisilaitos on palauttanut kuulustelupyynnön ilmoittaen, ettei kantelijalla ole osoitetta, on Riihimäen kihlakunnan poliisilaitoksella voitu turvautua etsintäkuulutukseen, jotta kuulustelu saadaan toimitetuksi. Etsintäkuulutus on normaali käytäntö kuultavan tavoittamiseksi, kun hänen olinpaikkansa ei ole tiedossa.

Eri asia on se, millainen tuo etsintäkuulutus olisi. Ensimmäisessä 27.9.2005 tehdyssä kuulutuksessa pyydettiin ottamaan kantelija tavattaessa kiinni ja kuulustelemaan ko. näpistyksistä tai antamaan tiedoksi rangaistusvaatimusilmoitukset. Toisessa 18.10.2005 tehdyssä kuulutuksessa pyydetään kuulustelemaan kantelija tavattaessa epäiltynä näpistykseen ja antamaan tiedoksi rangaistusvaatimusilmoitus. Tulkitseen niin, että jälkimmäinen kuulutus on korvannut ensimmäisen, vaikka tästä ei selvitystä

olekaan.

On huomattava, että etsintäkuulutus on yleensä varsin vivahteeton toimenpidepyyntö. Sen perusteella toimiva poliisimies voi tosiasiallisesti enää varsin rajoitetusti arvioida, olisiko esimerkiksi perusteltua luopua pyydetystä toimenpiteestä poliisilain 5 §:n 2 momentin nojalla. Hänellä ei ole välttämättä esimerkiksi tiedossa, onko kyse esitutkintaa pakoilleesta henkilöstä. Vain asian tutkija olisi tässä tapauksessa voinut tehdä aidosti perustellun ratkaisun siitä, oliko matkan peruuntuminen kohtuutonta.

Etsintäkuulutusta annettaessa olisikin siten mielestäni arvioitava myös sitä, ettei pyydetty toimenpide (seurannaisvaikutuksineen) ole ainakaan omiaan johtamaan ristiriitaan suhteellisuusperiaatteen tai vähemmän haitan periaatteen kanssa. Nämä periaatteet ovat ymmärtääkseni sen poliisiosaston lausuman taustalla, että "asia olisi saattanut olla mahdollista hoitaa paikan päällä myös toisin". Se, että jotakuta päätetään kuulustella epäiltynä näpistykseen, ei sinällään yleensä merkitse mitenkään merkittävää puuttumista hänen oikeuksiinsa. Kuitenkin jos käytetään etsintäkuulutusta, voi poliisilain 12 §:n soveltaminen johtaa täysin ennalta arvaamattomaan vapaudenmenetykseen vain siksi, ettei poliisi tiedä epäillyn olinpaikkaa. Kuultava ei siis välttämättä ole pakoillut esitutkintaa tai muutoin menetellyt tavalla, joka tekisi vapaudenmenetyksen oikeutetuksi. Epäily voi olla täysin tietämätön siitä, että poliisi haluaa hänet kuulusteluun. Nyt tapahtuneen kaltaiset matkan keskeytykset etsintäkuulutuksen vuoksi eivät ole tuntemattomia laillisuusvalvonnassa.

Asiaa arvioitaessa on vielä otettava huomioon, että kantelijaa epäiltiin kahdesta näpistyksestä eli siis varsin vähäisistä rikoksista. Esitutkintalain 18 §:n mukaan epäily voidaan kutsuttakin pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksellä noutaa esitutkintaan, mutta vain pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksellä ja vain, jos rikoksesta saattaa seurata vankeutta ja on todennäköistä, ettei hän noudata kutsua tai että hän kutsun saatuaan ryhtyy pakenemalla, todisteita hävittämällä tai muulla tavalla vaikeuttamaan esitutkintaa. Näpistyksestä epäiltyä ei voida kutsutta noutaa esitutkintaan, koska siitä voidaan tuomita vain sakkorangaistukseen. Tosiasiallisesti kantelija on tässä tapauksessa noudettu esitutkintaan ilman kutsua.

Totean myös, että näpistysten tutkinnasta vastaavat poliisimiehet eivät näytä epäilleen, että kantelija pakoilisi esitutkintaa. Näinhän ei ollutkaan, kun hän oli täysin tietämätön siitä, että poliisi haluaa kuulustella häntä. Tässä tapauksessa olisikin mielestäni ollut perusteltua, että etsintäkuulutuksessa olisi pyydetty kantelijasta olinpaikkailmoitus ja kutsuttu hänet kuulusteluun. Tämä toimintatapa olisi valittua keinoa paremmin toteuttanut vähemmän haitan periaatetta eikä se ilmeisesti olisi haitannut esitutkintaa. Kantelija olisi tietenkin voinut kuulustellakin, jos hän itse olisi halunnut hoitaa asian heti.

On kuitenkin huomattava, että asiassa on sovellettu poliisilain 12 §:ää. Sen ja esitutkintalain 18 §:n suhde ei ole täysin selkeä tai ainakaan johdonmukainen. Poliisilain 12 § on siinä mielessä erityislaatuinen säännös, että siinä etsintäkuulutuksesta ikään kuin johtuu eräitä pakkokeinovaltuuksia (esimerkiksi kiinniotto-oikeus) – se näyttää myös antavan esitutkintalain 18 §:ää selvästi väljemmät toimimismahdollisuudet kutsutta noutoon. Pidän kuitenkin yleisesti perusteltuna toimintatapana, että jos esitutkintalain 18 §:n kutsutta kuulusteluun noudon edellytykset eivät esityn henkilön kohdalla täyty, tulisi etsintäkuulutuksessa pyytää vain olinpaikkailmoitusta ja kuulustelukutsun tiedoksiantoa (ja epäillyn sitä halutessa kuulustelua). Muutoin poliisilain 12 §:n 2 momentin perusteella toimittaessa voidaan joutua epäillyn kannalta kohtuuttomiinkin tilanteisiin. Jos henkilö ei noudata kutsua, voitaisiin hänet sitten etsintäkuuluttaa uudestaan ja pyytää kuulustelemaan, jolloin myös välitön poliisiasemalle vieni olisi perustellumpaa.

Tässä tapauksessa ei mielestäni ole perusteita katsoa, että etsintäkuulutus olisi ollut lainvastainen. Etsintäkuulutuksessa pyydettyjä toimenpiteitä harkittaessa tulisi kuitenkin ottaa huomioon se, ettei

kuulutus johda siihen, että jonkun oikeuksiin puututaan enemmän kuin olisi välttämätöntä esitutkinnan tarkoituksen saavuttamiseksi. Saatan tämän käsitykseni Riihimäen kihlakunnan poliisilaitoksen tietoon ja otettavaksi huomioon sisäisessä koulutuksessa.

Yleisemmin katson, että poliisilain 12 §:n ja esitutkintalain 18 §:n suhdetta olisi syytä selventää. Olen jo saattanut huomioni esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilain uudistamista valmistelevalle toimikunnan tietoon. Puutteena pidän myös sitä, että etsintäkuulutuksista ei ole yleisiä säännöksiä.

Lappeenrannan kihlakunnan poliisilaitoksen menettely

Ylikonstaapeli B on toiminut voimassa olevan etsintäkuulutuksen mukaisesti poliisilain 12 §:n nojalla. Käytettävissä olevan selvityksen perusteella on ilmeistä, että kuulustelua varten kantelija oli tarpeen viedä poliisilaitokselle. Mikään ei viittaa siihen, että toimenpiteet olisivat kestäneet pitempään kuin oli välttämätöntä kuulustelun toimittamiseksi. Kaikkiaan ne näyttävät kestäneen alle kolme tuntia.

Katson, että ylikonstaapeli B:n mahdollisuudet arvioida esimerkiksi toimenpiteestä luopumisen edellytyksiä ovat olleet tosiasiallisesti hyvin rajalliset. Vaikka matkan peruuntumista voidaan jälkikäteen tiedon perusteella pitää kohtuuttomanakin, niin B:n menettelyä on arvioitava sen perusteella, mitä hän tapauksesta tiesi. Tältä pohjalta asiaa harkittuani en katso hänen menetelleen moitittavasti. Viittaan edellä esittämiini näkökohtiin siitä, että etsintäkuulutuksessa pyydetyn toimenpiteen toteuttajan harkintavalta on tosiasiallisesti varsin rajoittunut. Itse asiassa selvityksestä ei käy ilmi edes se, että matkan jatkuminen ylipäättään olisi ollut enää mahdollista B:n saapuessa paikalle – toisin sanoen, oliko juna Pietariin jo mennyt. Tähänkin nähden en katso olevan aihetta enemmälti arvioida asiaa tältä kannalta.

Lähetän kuitenkin jäljennöksen tästä päätöksestä tiedoksi myös Lappeenrannan kihlakunnan poliisilaitokselle.

3.2.2.2

Toimenpiteen syyn ilmoittaminen

Kantelijan mukaan hänelle ei ilmoitettu kiinnioton syytä, vaikka hän sitä "pidättäviltä poliiseilta" kysyikin. Ylikonstaapeli B kertoo, että ennen kuin kuljetus Lappeenrantaan alkoi, hän kertoi kantelijalle, että kiinnioton syy oli Riihimäen poliisin etsintäkuulutus, jonka mukaan kantelija pyydettiin ottamaan kiinni ja kuulustelemaan.

Tältä osin saatu selvitys on ristiriidassa kantelijan kertomuksen kanssa. Asiassa ei ole tullut ilmi, että poliisimiehet olisivat laiminlyöneet ilmoittaa kantelijalle toimenpiteen perusteen.

3.2.2.3

Kuulustelijan käytös

Kantelijan väitteitä vanhemman rikoskonstaapelin epäasiallisesta käytöksestä tukee jossain määrin se, että hän on kirjauttanut ne jo kuulustelupöytäkirjaansa. Tämä ei kuitenkaan ole sinällään osoitus, että vanhempi rikoskonstaapeli todella olisi menetellyt moitittavasti.

Vanhempi rikoskonstaapeli on selvityksessään kiistänyt käyttäytyneensä kantelijan kertomalla tavalla. Myöskään toisen vanhemman rikoskonstaapelin ja asianajajan kertomukset eivät tue kantelijan väitteitä. Käsitykseni mukaan tapahtumista ei ole saatavissa ainakaan sellaista lisäselvitystä, joka vaikuttaisi asian lopputulokseen. Näin ollen kantelijan väitteet uhkailusta ja muusta epäasiallisesta käyt-

täytymisestä jäävät toteen näyttämättä.

Kantelijan mukaan vanhempi rikoskonstaapeli ei myöskään ole ilmoittanut hänelle kuulusteltavan oikeuksista. Vanhempi rikoskonstaapeli puolestaan kertoo oikeudet kertoneensa. Myös kantelijan allekirjoittaman kuulustelupöytäkirjan mukaan ne on hänelle asianmukaisesti ilmoitettu ennen kuulustelua. Tältäkin osin ei ole tullut ilmi virheellistä menettelyä.

3.2.2.4

Rikosilmoituksen kirjaamisen laiminlyönti

Kantelijan 15.12.2005 Riihimäen kihlakunnan poliisilaitoksen palautesivulle lähettämä sähköpostiviesti on selvityksen mukaan tulkittu ilmoitukseksi poliisimiehen tekemäksi väitetystä rikoksesta. Tämä onkin ollut ehdottomasti oikea tulkinta, kun otetaan huomioon edellä viestin sisällöstä kerrottu.

Esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 1 §:n 1 momentin mukaan kun asianomistaja tai joku muu ilmoittaa poliisille rikoksesta tai tapahtumasta, jota hän pitää rikoksena, ilmoitus on viipymättä kirjattava.

Tässä tapauksessa ilmoitus on jäänyt kirjaamatta. Oikea menettely olisi ollut se, että asiasta olisi viipymättä kirjattu ilmoitus ja asia olisi viipymättä siirretty toimivaltaiseen syyttäjyysyksikköön. Tämän jälkeen tutkinnanjohtajaksi määrätty syyttäjä olisi arvioinut, olisiko asiassa aihetta aloittaa esitutkinta. Näinhän meneteltiin kantelijan Lappeenrantaan lähettämän ilmoituksen johdosta.

Kun ilmoitus on tässä tapauksessa jäänyt kirjaamatta, ei asia ole tullut syyttäjän tietoon.

Kantelijan sähköpostiviesti on tullut rikoskomisarion hoidettavaksi. Hänen alustava yhteydenottonsa Lahden kihlakunnan poliisilaitokselle 23.12.2005 ei ole miltään osin siirtänyt vastuuta asian hoidosta Lahteen. Näin on varsinkin kun Lahden kihlakunnan poliisilaitos ei enää vuoden 2006 alusta lukien ole ollut tutkintavastuussa Riihimäen kihlakunnan poliisilaitoksen poliisimiehiä koskevissa asioissa. Sisäasiainministeriön poliisiosaston ohjeen mukaan poliisin tekemäksi epäilystä rikoksesta tehty ilmoitus kirjataan siinä poliisiyksikössä, jossa ilmoitus tehdään.

Katsonkin käytettävissäni olevan selvityksen perusteella, että ilmoituksen kirjaamatta jääminen on rikoskomisarion vastuulla. Hän itse pitää mahdollisena, että asia on jäänyt muiden työkiireiden vuoksi huolehtimatta loppuun saakka. En voi yhtyä kantelijan epäilyyn siitä, että kysymys olisi siitä, että poliisi ei halua tutkia poliisimiesten asioita. Selvityksen valossa pidän ilmeisenä, että asia on yksinkertaisesti unohtunut rikoskomisariolta.

Kiinnitän rikoskomisarion vakavaa huomiota ilmoituksen kirjaamisvelvollisuuteen. Kun kyse on vielä ollut poliisimiesten tekemiksi väitetyistä rikoksista, niin poliisia kohtaan tunnettavan luottamuksen ylläpitäminen vaatii, että tällaiset rikosilmoitukset hoidetaan viipymättä virallisen syyttäjän arvioitavaksi.

Lopuksi totean, että olen jo edellä kohdassa 3.2.2.1 käsitellyt kantelijan kyseisessä sähköpostiviestissä tekemän rikosilmoituksen väitteet poliisimiesten lainvastaisesta menettelystä.

4

TOIMENPITEET

Saatan kihlakunnansyyttäjän tietoon kohdassa 3.2.1 lausumani käsityksen hänen virheellisestä me-

nettelystään. Rikoskomisarion tietoon saatan kohdassa 3.2.2.4 esittämäni käsityksen hänen virheellisestä menettelystään. Lisäksi kiinnitän Riihimäen kihlakunnan poliisilaitoksen huomiota kohdassa 3.2.2.1 etsintäkuulutuksesta lausumaani, jota on mielestäni syytä käsitellä poliisilaitoksen sisäisessä koulutuksessa.

Muihin toimenpiteisiin kantelu ei anna aihetta.